

1. Abordarea teologică a persoanei umane

Această problemă pe care o vom aborda în paginile care urmează este foarte bine venită, fiind de o mare actualitate căci abordarea ei se referă la omul de astăzi – membru al corpului eclezial, cu toate implicațiile sale fiindcă taina persoanei este o realitate centrală a creștinismului. Și, deci, acțiunea socială a Bisericii are ca temei de referință valoarea persoanei, întrucât prin persoană se depășește o înțelegere exclusivistă și ideologică a relației dintre Biserică și societate. Nici sistemul ideologic centrat pe individualism, nici cel bazat pe colectivism nu pot epuiza realitatea persoanei. Persoana ca ființă orientată spre transcendență și deschisă totodată comuniunii cu semenii integrează atât verticala, cât și orizontala existenței. Persoana ca entitate relațională se împlinește în viața eclezială care are ca model comuniunea trinitară. Astfel se depășește orice fel de logică a izolării și a egoismului.

Cooperarea și conlucrarea dintre Biserică și Stat în planul acțiunii sociale trebuie să plece de la asumarea demnității persoanei umane. În această perspectivă, doctrina socială nu poate fi expresia unei logici bazată exclusiv pe cifre și statistici. Inclusiv atunci când sunt dezvoltate programe de asistență socială care vizează angrenarea unor structuri sociale, acestea nu ar trebui să facă abstracție de valoarea unică și irepetabilă a persoanei. O acțiune socială fidelă cu exigențele Evangheliei se va revendica mereu din Adevărul Persoanei dumnezeiești și a celei umane. Obiectivizarea valorilor morale în plan social nu înseamnă autonomizarea și impersonalizarea lor. Riscul existent în misiunea socială a Bisericii și a Statului constă în abdicarea de la principiul persoanei asumat în actele de asistență socială. „Biserica nu este indiferentă față de valorile și instituțiile vieții sociale. Dimpotrivă, ea recunoaște importanța acestora și are o atitudine pozitivă față de ele... În felul acesta toate sunt privite din perspectiva principiului ipostatic, adică din perspectiva principiului persoanei, care constituie și unicul fundament pentru unitatea lumii. Trăirea credinței creștine are ecou direct în realitatea socială. Împlinirea poruncilor lui Iisus Hristos de către credincioși dă o culoare specifică principiilor și criteriilor vieții sociale... Marele pericol care trebuie semnalat din punct de vedere teologic în domeniul moralei creștine îl constituie respectarea autonomă a principiilor și a valorilor morale la nivel social. În acest caz, morala creștină se înstrăinează de baza sa harismatică și, în paralel, se mută de la nivel religios la nivel metafizic sau ideologic... În această situație, valorile sociale sunt prezentate ca având autoritate egală cu adevărurile religioase sau cu poruncile dumnezeiești, cu toate că se deosebesc esențial de acestea, deoarece poruncile lui Dumnezeu constituie expresia voinței și a lucrării lui Dumnezeu. Dar și dumnezeieștile porunci pot ușor să fie socializate și încadrate sub altă formă în viața socială, moment în care ele sunt autonomizate și își pierd caracterul personal. Încetează să mai fie socotite expresie a voinței și a lucrării lui Dumnezeu Cel ce ființează în trei Persoane și sunt abordate ca valori religioase obiective. Încetează să aibă caracter personal absolut și devin deontologii absolute”.¹

---

¹ Georgios Mantzaridis, *Globalizare și universalitate*, traducere Pr. Prof. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, p. 139-140.

2. Câteva referințe despre filantropia creștină

Doctrina socială creștină revendicată din taina divino-umanității lui Iisus Hristos nu poate fi redusă la o ideologie sau la diferite sisteme utopice. Ideologia este expresia unui umanism parțial, autonom față de implicațiile concrete în istorie ale Întrupării. Doctrina socială creștină se întemeiază pe Întrupare și pe Înviere. Pe de o parte, prin Întrupare istoria este asumată și valorificată pozitiv, din moment ce Însuși Fiul lui Dumnezeu intră în istorie. Pe de altă parte, prin Înviere, fiecare act realizat în plan social nu are o valoare exclusiv istorică, ci se deschide eshatologiei. Adevărata semnificație a acțiunii sociale se descoperă în perspectiva împărăției lui Dumnezeu. Dar este vorba de o împărăție care este gustată încă de aici în viața Bisericii.

Parteneriatul, raportul și dialogul dintre Biserică și Stat în planul asistenței sociale trebuie să țină cont că doctrina socială creștină este orientată de conștiința eshatologică și de teandria Bisericii. Exigențele eshatologice ale doctrinei sociale creștine nu o reduc pe aceasta la o utopie nearticulată la nevoile lumii. „Doctrina socială creștină nu este deloc o utopie, fiindcă ea emite judecăți morale care urmăresc să orienteze comportamentul, practica umană îndreptată spre o incidență istorică, adică spre realizarea idealului: conștiința eshatologică. Faptul că, bunăoară, idealul nu va fi niciodată realizat deplin în această lume (dar va fi în cerul și pământul nou: deci va fi împlinit prin lucrarea lui Dumnezeu în timpurile de pe urmă) nu duce la imobilism, ci la tentativa de a construi expresii tot depline în vederea unei colaborări a omului, pe cât îi stă în putință, la planul lui Dumnezeu...Doctrina socială creștină indică o mișcare spre realizarea deplină a realității omului, mișcare în care umanitatea și Dumnezeu conlucrează, și care se va împlini deplin la sfârșitul veacurilor, dar care începe să se realizeze încă de pe acum, în istorie”.² Taina lui Iisus Hristos trăită în interiorul umanității constituie nucleul identității gândirii și acțiunii sociale creștine. Această realitate oferă o perspectivă hermeneutică asupra doctrinei sociale creștine. „Dacă izvorul doctrinei sociale creștine este Revelația, atunci urzeala ei adâncă se leagă direct de taina lui Iisus Hristos, înțeleasă ca figura care adună și interpretează realizările umane în istorie, și pe care doctrina socială creștină o asumă ca perspectivă hermeneutică profundă pentru propriul discurs asupra lumii: criticile și atacurile nu trebuie să uimească, dacă e adevărat că azi ca și în vremea Sfântului Pavel, Crucea continuă să fie nebunie în ochii lumii”.³

---

² Antonio Maria Baggio, *Doctrina socială creștină: identitate și metodă*, în volumul *Gândirea socială a Bisericii*, coordonat de Ioan Ică jr. și Germano Marani, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 286. Eshatologia creștină nu poate fi convertită în eshatologii politizate și ideologizate. Relația dialogică poate fi trăită în mod plinar doar în măsura deschiderii societății către o eshatologie veritabilă. „Singura modalitate a deschiderii este relația cu Celălalt care este în tot și în toate, deci apără lumea de închiderea aceasta solipsistă, o păstrează deschisă, în dialog. Cadrul în care se manifestă plinar această relație dintre noimea pură a neamului omenesc și Celălalt, care e în toate, adică Dumnezeu, este comunitatea eshatologică. O lume golită de Dumnezeu este o lume înstrăinată, care nu-și poate recompune dimensiunea eshatologică decât tot în forme alienate și alienante, ca eshatologie mistificată, cum ar fi cea proiectată de comuniști în și prin revoluția proletară mondială menită a mântui, a elibera lumea aici, pe pământ, în și prin orânduirea comunistă (societatea utopiană din visul alienat, golit de Dumnezeu al bolșevicilor)”. Ilie Bădescu, *Noologia*, Ed. Valahia, 2002, p. 455.

³ Antonio Maria Baggio, *op.cit.*, p. 291.

Ca o concluzie, aşadar, a celor mai sus menţionate remarcăm faptul că Biserica Ortodoxă nu a formulat până în momentul de faţă nici o doctrină social – diaconală referitor la relaţia ei cu lumea, cu statul, sau privind atitudinea ei faţă de fenomenul globalizării, secularizării, bioeticii... Lipsa unei astfel de doctrine, minuţios elaborată şi autentic articulată, se explică, conform spuselor Mitropolitului Antonie Plămădeală, „prin faptul că nu este în spiritul ortodoxiei să-şi formuleze dogmatic experienţa ei de trăire şi de slujire, care este anterioară şi izvor al oricărei definiţii teologice”⁴. Elaborarea unor doctrine, devine necesară când comuniunea este pusă sub semnul întrebării. Grigorios Lasentzokis afirmă că „unde se trăieşte dumnezeiescul şi omenescul într-o armonie comunitară, acolo nu este nevoie să se stabilească definiţii negative sau pozitive”⁵. Vremea noastră este, însă, o vreme a lipsei comuniunii, fie că este vorba de neînţelegeri şi conflicte religioase, politice sau sociale, fie că este vorba de sincretisme religioase dintre cele mai sinistre!...

3. Despre abordarea legislativă a acţiunii sociale

Activitatea de asistenţă socială se înscrie în cadrul legislativ determinat prin Legea nr. 705 din 3 decembrie 2001 privind sistemul naţional de asistenţă socială, lege care abilitază Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale, în calitate de coordonator al activităţii din domeniu, să colaboreze cu instituţiile guvernamentale, consiliile judeţene şi locale, precum şi cu reprezentanţii societăţii civile.

În conformitate cu articolul nr. 2 al Legii, „Asistenţa socială, componentă a sistemului de protecţie socială, reprezintă ansamblul de instituţii şi măsuri prin care Statul, autorităţile publice ale administraţiei locale şi societatea civilă asigură prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare sau permanente ale unor situaţii care pot genera marginalizarea sau excluderea socială a unor persoane”. Scopul principal al sistemului de asistenţă socială este “protejarea persoanelor care, datorită unor motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să îşi asigure nevoile sociale, să îşi dezvolte propriile capacităţi şi competenţe pentru integrare socială”. De aici rezultă că activitatea de asistenţă socială se poate desfăşura în mai multe direcţii: în ajutorul material acordat persoanelor sărace sau aflate în dificultate la un moment dat (şomeri, bolnavi, tinere mame, pensionari etc); în susţinerea nevoilor speciale de adaptare în cazul persoanelor care au un handicap fizic; în compensarea dificultăţilor de adaptare în cazul bolnavilor psihic.

În societatea contemporană, direcţia principală de acţiune a strategiilor de asistenţă socială este prevenirea dificultăţilor de integrare socială asigurându-le persoanelor aflate în dificultate condiţii pentru învăţarea unor tehnici suplimentare de adaptare la societate, astfel încât acestea să poată trăi la un statut cât mai apropiat de statutul cetăţeanului mediu. Legea stabileşte că sistemul românesc de asigurări sociale se bazează pe următoarele principii generale:

- respectarea demnităţii umane, principiu potrivit căruia fiecărei persoane îi este garantată dezvoltarea liberă şi deplină a personalităţii;

⁴ Mitropolit Antonie Plămădeală, *Biserica Slujitoare, în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiţie şi în teologia contemporană* în revista “Studii Teologice”, lucrare de doctorat, XXIV Nr. 5-8/1972, p. 583.

⁵ Georgios Lasentzakis, *Die Orthodoxe Kirche*, Wien, Koln, 2000, p.215.

- universalitatea, potrivit căruia fiecare persoană are dreptul la asistență socială, în condițiile prevăzute de lege;
- solidaritatea socială, potrivit căruia comunitatea participă la sprijinirea persoanelor care nu își pot asigura nevoile sociale, pentru menținerea și întărirea coeziunii sociale;
- parteneriatul, potrivit căruia instituțiile publice și organizațiile societății civile cooperează în vederea organizării și dezvoltării serviciilor sociale;
- subsidiaritatea, potrivit căruia Statul intervine atunci când inițiativa locală nu a satisfăcut sau a satisfăcut insuficient nevoile persoanelor.

De reținut faptul că serviciile sociale pot fi de două feluri:

- Serviciile de îngrijire social-medicală sunt acordate persoanelor care, fără acestea, temporar sau permanent, datorită unor afecțiuni fizice, psihice, mentale sau senzoriale, se află în imposibilitatea desfășurării unei vieți demne, precum și persoanelor care suferă de boli incurabile în ultima fază.
- Serviciile de asistență socială au drept obiectiv refacerea și dezvoltarea capacităților individuale și ale celor familiale necesare pentru a depăși cu forțe proprii situațiile de dificultate.
- „Statul organizează și susține financiar și tehnic sistemul serviciilor sociale, promovând un parteneriat cu comunitatea locală și cu reprezentanți ai societății civile (art. 19)”.

4. Despre sinergia Stat – Biserică, în domeniul asistenței sociale

Aplicarea principiului subsidiarității nu creează doar drepturi, ci și răspunderi. În planul moralei sociale, ceea ce este propriu subsidiarității este delegarea răspunderilor. Onorarea acestor răspunderi creează drepturile aferente. În paralel, sistemul creează modalitățile de control prin care fiecare subsistem poate verifica modul în care celelalte subsisteme, pe verticală, își îndeplinesc obligațiile. Acest lucru este foarte important, căci pot fi evitate două pericole: centralismul, pe de o parte, și excesul de responsabilitate, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, Statul trebuie să cedeze o seamă de atribuții, atunci când cetățeanul (sau o comunitate) este îndreptățit sau capabil să le preia. Anume, să încurajeze asumarea subsidiară. În același timp, în situația în care cetățeanul, respectiv comunitatea, din cauza apariției riscurilor, nu pot să-și onoreze obligațiile, nivelele superioare trebuie să fie pregătite pentru a le prelua.

În ceea ce privește Secretariatul de Stat pentru Culte, trebuie spus că atribuțiile sale în domeniul care ne preocupă aici sunt limitate și oarecum indirecte. Conform, statutului său, Secretariatul de Stat pentru Culte “asigură relațiile Statului cu toate cultele religioase legal recunoscute din România” și “sprijină toate cultele religioase legal recunoscute, potrivit statutelor de organizare și funcționare a acestora, în vederea participării lor la viața socială și spirituală a țării, și mediază situațiile litigioase”. Cu alte cuvinte, creează cadrul optim pentru acțiunea socială a Bisericii. Limitele competențelor noastre provin din aceea că Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte recunoscute din țara noastră pot interacționa direct cu instituțiile Statului, fără a fi obligate să recurgă la medierea Secretariatului de Stat pentru Culte. Aceasta este o dovadă a autonomiei și libertății de manifestare de care se bucură cultele în România. În aceste condiții, această instituție poate numai să sprijine proiectele de asistență socială ale cultelor religioase, la solicitarea expresă a acestora. În conformitate cu Legea nr. 125 din 18 martie 2002 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 82/2001 privind stabilirea unor forme de sprijin

financiar pentru unitățile de cult aparținând cultelor religioase recunoscute din România și a Legii nr. 489/2006 privind „Libertatea religioasă și regimul general al Cultelor”, din bugetul Secretariatului de Stat pentru Culte se acordă fonduri, chiar și în condiții de criză economică, numai „pentru... sprijinirea activităților de asistență socială organizate de cultele religioase în spitale, centre de plasament, cămine pentru bătrâni și alte forme de asistență, pentru susținerea unor acțiuni cu caracter intern și internațional realizate de cultele religioase din România”.

Prin aplicarea principiului acțiunii sociale, Biserica devine parte a societății civile nu numai în plan spiritual, dar și în plan funcțional. Prin natura sa, Biserica poate contribui cu marele său potențial de dăruire umană, astfel încât serviciile sociale oferite de această instituție să fie mai puțin costisitoare decât cele finanțate în mod tradițional prin buget. Mai întâi, din perspectiva Statului, implicarea socială a cultelor religioase nu poate fi decât benefică pentru societatea românească în ansamblul său, dacă ar fi să avem în vedere numai cota de credibilitate de care se bucură în prezent Biserica. Mai mult decât atât, sprijinul acordat cultelor de Stat în vederea participării lor la viața socială a țării nu constituie un privilegiu, ci un act reparator față de perioada comunistă în care au fost îngrădite manifestările de ordin social ale cultelor religioase. Este un act de reintrare în normalitatea unei tradiții îndelungate a asistenței sociale patronate de culte, abuziv întreruptă de regimul comunist. În al doilea rând, Biserica nu face decât să își îndeplinească vocația de slujire a aproapelui, mai ales a celor aflați în suferință și în nevoi. Încă de la începuturile existenței sale, Biserica a fost apărătoarea prin excelență a drepturilor celor defavorizați, începând cu dreptul sacru al copilului la viață și continuând cu toate celelalte drepturi care asigurau o dezvoltare spirituală dar și materială normală a copiilor. În acest sens, Biserica deține o experiență îndelungată, pe care Statul o poate valorifica în eforturile sale de rezolvare a problemei persoanelor defavorizate.

Dialogul, cooperarea și parteneriatul dintre Stat și Biserică poate duce la conjugarea eforturilor pentru realizarea deplină a reformei, mai ales în acele zone dificile în care o singură instituție a Statului nu poate avea răspuns absolut, cum ar fi:

- Sărăcia, ca și cauză a abandonului copiilor și a izolării bătrânilor;
- Cauzele socio-economice, care duc la destrămarea familiei și a valorilor familiale, care au consecințe negative mai ales asupra copiilor;
- Cauzele delincvenței juvenile;
- Incluziunea socială a unor categorii grav afectate, și anume tinerii cu vârsta peste 18 ani care părăsesc centrele de plasament, copiii străzii, copiii infectați HIV/SIDA.

Aș dori să amintesc, pe scurt, o parte din direcțiile de acțiune din prezent:

1. Descentralizarea activității de protecție a copilului, inclusiv prin delegarea la nivel local a responsabilităților privind bugetul alocat acestei activități completat de cofinanțări substanțiale din partea bugetului de Stat, prin intermediul Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopție;
2. Dezinstituționalizarea copiilor, care în prezent este centrul activității de protecție a copilului, iar Biserica este unul din promotorii acestei tendințe;
3. Dezvoltarea variantelor de tip familial, care se află într-un stadiu avansat de desfășurare și diversificare;
4. Dezvoltarea serviciilor alternative de asistență socială, proces aflat încă într-un stadiu de început, încercându-se integrarea comunitară a acestor servicii;

5. Schimbarea mentalității celor care lucrează în sistem, proces extrem de complex și de lent.
6. Participarea Bisericii înseamnă o acțiune de conștientizare a preoților în primul rând, ca și grup ținută, ca și grup profesional extrem de dezvoltat, care sunt cheia în această reformă, și - prin preoți, mai departe - a oamenilor din această țară.

În altă ordine de idei, referindu-ne foarte concret și exact la dezbaterile actuală din mass-media românească și din societatea noastră contemporană, postmodernă și secularizată vom suține cu toată convingerea că vehemența contestării parteneriatului dintre cultele religioase și statul român în ceea ce privește furnizarea de servicii de asistență socială suscită mari semne de întrebare: ne așezăm oare pe un drum care blochează construcția democrației? Este legitimă implicarea Bisericilor în ajutorarea celor în nevoi cu aportul Statului? Argumentele contestării sunt faptul că legea este inutilă, că este în contradicție cu principiul competiției libere, instituind un cvasimonopol secundar al unităților de cult asupra furnizării de servicii de asistență socială, ceea ce ar sugera discriminare. Se contestă de asemenea faptul că prin asistarea persoanelor vulnerabile de către culte religioase se creează premisele încălcării unora dintre libertățile constituționale și că legea exclude principiul separării dintre cultele religioase și stat etc. Fie că le luăm pe rând, fie pe toate împreună, argumentele contestărilor se bazează pe același nucleu dur, anume că Biserica trebuie să rămână închisă în biserici, iar accesul în spațiul public îi este interzis pentru că nu joacă după regulile raționalității economice.

Prin urmare, alternativele românești sunt doar două: fie statul păstrează monopolul în domeniul asistenței sociale pentru sine, fie creează o piață liberă a competiției, în care prezența guvernamentală să fie cât mai discretă. Însă statul român nu poate păstra monopolul pe servicii sociale, pentru că - nu-i așa!? - experiența comunistă ne-a arătat că este un prost gestionar, motiv pentru care mediul privat trebuie să cucerească terenul lăsat liber. O a treia variantă iese la orizont pe filieră așa-zis europeană (deși în Europa modele de parteneriat între Stat și Biserică sunt extrem de diverse): dezvoltarea de ONG-uri pe lângă unitățile de cult, astfel încât acestea să aibă identitate într-o țesătură juridico-politică ce nu are cum să surprindă misterul euharistic al Bisericii.

În arhitectura democrației de tip liberal, care presupune separația Bisericii de Stat, religia este exclusă din structura statului, dar i se permite să se dezvolte în sfera publică exterioară definită ca societate civilă. Cultele religioase fac parte din societatea civilă, care este definită ca un spațiu public, fără să fie și politic, în sensul implicării statului. Societatea civilă este un loc al libertății personale și corporative, în timp ce statul este singurul care poate aplica legitim coerciția. Acest monopol al coerciției statale s-a dezvoltat încă din Evul Mediu pentru a elibera individul de sub comunitățile care îl țineau captiv (vechile bresle meșteșugărești sub aspect economic și ocupațional, Bisericile sub aspect moral, familiile sub forma tradițiilor etc.). În multe faze ale stăruinței moderne acest lucru nu s-a reușit, tocmai pentru că eliberarea individului nu se poate face nici prin împingerea acestuia pe o piață economică individuală liberă cu îndemnul "îmbogățește-te!" (liberalism), nici prin posedarea de proprietate privată (comunism). Cu toate că doar Statul are forța coerciției, atât Bisericile, cât și comunitățile locale, ONG-urile, școlile, universitățile, partidele politice sau sindicatele sunt chemate să participe la binele comun al societății în virtutea calității lor de structuri sociale. Prin urmare, tot ceea ce

poartă amprenta asociativității într-o societate este menit să creeze poduri între individ și stat.

Însă, așa cum stau lucrurile astăzi, toate marile corporații ale societății tind să devină simple asociații semiprivatizate dominate de raționalitatea economică: cultura este supusă pieței pentru că filmele cele mai "bune" sunt cele care au cele mai mari încasări, sistemul educațional se îndreaptă spre privatizare din moment ce universitățile oferă doar cursuri cerute "pe piața muncii", partidele politice își construiesc doctrinele pe cerințele marilor companii internaționale, iar media prezintă ceea ce cumpără publicul. Spații din interiorul statului, societății civile și ale afacerilor sunt atât de prietenoase între ele pentru că au fost cucerite de aceeași raționalitate. Cea economică. Toate se întâlnesc în logica acumulării. Prin urmare, ceea ce exclude acumularea și eficiența economică este privit ca negativ și nu are relevanță publică. Însă raționalitatea euharistică nu se află la intersecția dintre stat, piață și societate civilă, drept urmare, Biserica este privită doar ca niște asociații semiprivatizate, asemenea ONG-urilor. Astăzi, pentru a face parte din public, înseamnă să lași Biserica în urmă. (Potrivit afirmațiilor făcute de domnul Cătălin Raiu în editorialul intitulat "Filantropie genuină", publicat în ziarul "Lumina" din 04.04.2011; A se vedea și pe website-ul: <http://www.ziarullumina.ro>).

5. Despre relația și raportul public – privat

La aproape 30 de ani de la lansarea formulei în spațiul anglo-saxon, Parlamentul român a produs abia anul trecut o lege a parteneriatului public-privat. Pentru că statul este fie prea sărac, fie incapabil și nu se poate ocupa de toate nevoile societății (autostrăzi, servicii sociale, școli, spitale etc.), își autodesființează monopolul pe anumite sectoare pe care le oferă mediului privat în condiții contractuale stricte. Logica acestui parteneriat ar fi aceea că ambele părți câștigă (statul întrucât oferă societății serviciul respectiv, iar mediul privat pentru că dezvoltă pentru sine o afacere garantat profitabilă prin condițiile contractuale). Privită însă din alt unghi și pe termen lung, această cooperare nu face decât să supună întregi sectoare ale societății logicii pieței, care decide cât valorează nevoile oamenilor. Cu alte cuvinte, oricât de strict și de bine intenționat ar fi statul, pe termen lung se instaurează aceeași logică a acumulării, care definește orice companie privată.

Biserica ca spațiu public

Cum am spus și mai sus, din perspectivă teologică, parteneriatul Statului cu Biserica în privința asistenței sociale nu poate fi cuprins în termenii paradigmei de mai sus. Însăși distincția public-privat cu care operează legislațiile moderne nu reușește să surprindă profunzimea realității Corpului Tainic al lui Iisus Hristos, care este Biserica. Propunându-și extinderea filantropiei, Biserica (ekklesia - adunarea celor cu aceeași identitate) nu face decât să își extindă realitatea euharistică prezentă în Sfânta Liturghie (laos ergon - lucrarea poporului, serviciu public). Prin urmare, ceea ce face fiecare creștin cu sine, cu proprietatea sa sau cu banii săi este simultan și public, și privat. Așa cum preotul primește darul de a oferi harul lui Dumnezeu nu pentru sine, ci pentru a-i aduce pe ceilalți în Împărăția cerurilor, tot astfel, deținătorul de proprietate deține bunurile materiale pentru a-i introduce și pe ceilalți în viața comună materială, iar conducătorul conduce pentru a le oferi celorlalți, a-i face părtași la viața societății. Sensul proprietății în creștinism ne arată deci că Biserica însăși este o societate complexă, și nu doar

mașinăria administrativă care se ocupă de salvarea sufletelor. Cu alte cuvinte, chiar într-o democrație de tip liberal este legitim ca Biserica să-i explice Statului ce trebuie să facă cu averea materială publică și chiar să se ofere să suplinească slăbiciunile acestuia fie și din statutul de parte a societății civile. (Potrivit afirmațiilor făcute de domnul Cătălin Raiu în editorialul intitulat “Filantropie genuină”, publicat în ziarul “Lumina” din 04.04.2011; A se vedea și pe website-ul: <http://www.ziarullumina.ro>).

6. Despre ethosul filantropic

Biserica este prima și poate deocamdată singura care are puterea teoretică și practică să pună în dificultate hegemonia capitalului și să creeze o alternativă socială viabilă, deposedând de raționalitatea economică asistența socială și introducând-o într-un regim de personalizare de care avem nevoie cu toții, deopotrivă credincioși sau nu. Nici un ONG cu experiență nu poate suplini ethosul filantropic milenar al Bisericii și extensia socială a Sfintei Liturghii. Contestarea acestei legi trimite un mesaj care scapă bunului-simț: ei nu vor să vadă instituțional pe preotul care vizitează un bolnav și-i oferă o pungă de medicamente, adică o tradiție filantropică cu valoare eclesiologică veche de 2.000 de ani, doar de dragul ethosului pieței neocapitaliste care încă ne ține captivi în actuala criză economică. Prin promovarea legii, Statul român nu face decât să recunoască că izvorul filantropiei este în Biserică. Ar fi de asemenea un prim pas nu doar pentru reafirmarea Bisericii ca spațiu social al filantropiei genuine, ci și spre revalorificarea autentică a culturii noncomerciale, a universității ca spațiu al producerii cunoașterii, al mass-mediei ca spațiu al informării, și nu al denunțului sau bârfei mondene. (Potrivit afirmațiilor făcute de domnul Cătălin Raiu în editorialul intitulat “Filantropie genuină”, publicat în ziarul “Lumina” din 04.04.2011; A se vedea și pe website-ul: <http://www.ziarullumina.ro>).

7. Câteva tendințe și perspective viitoare

În România, ca și în Statele Uniunii Europene, este deja instituită o formă de protecție socială. Numai că s-a ajuns la concluzia că instituționalizarea aduce prejudicii, afectează personalitatea beneficiarului extrem de tare. De exemplu, efectele negative ale instituționalizării copiilor abandonați sau asupra celor handicapați nu mai pot fi recuperate ulterior și copilul nu mai are șanse la o evoluție normală, fiind extrem de dificil de integrat după aceea în societate. De aceea este important și pentru preot să fie conștient și să fie implicat tot timpul în reforma sistemului de asistență socială la modul cel mai practic.

- Uniunea Europeană a avut anii trecuți un program PHARE de finanțare de 25 de milioane de euro numai în domeniul protecției copilului.

- Vroiam ca în anul 2005, de pildă, când am avut un alt program PHARE pentru direcțiile județene de protecție a copilului, să fi fost mai multe parteneriate cu Bisericile, la nivel de județ. Motivul pentru care Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei a dorit ca beneficiarul principal al acestor fonduri să fie direcțiile județene a fost acela că i s-a părut firesc ca administrația locală, cea care are responsabilitatea pentru aceste servicii, să deruleze proiectele respective și, în același timp, să nu apară un sistem paralel care să se dezvolte în afara administrației locale.

- Aș dori să mă refer, foarte succint, la un aspect pe care îl considerăm de maximă importanță și care se constituie într-unul dintre principalele obiective ale procesului de reformă în domeniu: descentralizarea sistemului la nivelul autorităților locale, având ca finalitate sprijinirea creării și dezvoltării treptate a serviciilor sociale la nivelul fiecărei comunități locale. Scopul acestor deplasări de responsabilitate este acela de a crea condițiile necesare în esență, responsabilizarea comunității locale, apropierea serviciilor de beneficiari și unificarea deciziei la nivel local – care să permită restructurarea vechilor instituții de protecție și crearea de servicii alternative la protecția de tip rezidențial în instituție. Această restructurare implică conjugarea unor acțiuni foarte complexe: reorganizarea instituțiilor existente prin înlocuirea practicilor de globalizare a asistenței sociale și a funcționării inertiiale, centrate practic pe interesul instituției, cu îngrijirea personalizată a persoanelor defavorizate, posibil prin introducerea modelului familial de organizare și funcționare;

- organizarea și dezvoltarea serviciilor de prevenire a separării copiilor de părinți;
- dezvoltarea serviciilor de consiliere a persoanelor cu dizabilități, precum și a persoanelor defavorizate economic (șomeri, săraci, sinistrați), prin organizarea la nivelul comunității a unui sistem multilateral de consiliere: consiliere juridică, psihologică, psihopedagogică, consiliere socio-medicală, consiliere profesională.

- Activități specializate destinate dezinstituționalizării copiilor, prin integrarea lor în familiile biologice și prin adopție.

- Dezvoltarea unor programe de instruire a personalului implicat în centrele de asistență socială susținute de către Biserici;

- Popularizarea programelor de asistență socială susținute cu fondurile puse la dispoziție de Uniunea Europeană și instruirea personalului clerical astfel încât cei care desfășoară activități de asistență socială să deprindă procedurile de accesare a fondurilor europene.

- La nivel național, soluția de parteneriat (dorită atât de Biserici, cât și de Secretariatul de Stat pentru Culte), este colaborarea susținută și sistematică între Biserici, Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei și Secretariatul de Stat pentru Culte prin instituirea unui Forum consultativ, care să reunească instituțiile Statului și cultele religioase recunoscute. Scopul acestui Forum este valorificarea experienței istorice a cultelor religioase în domeniul filantropic, în vederea îmbunătățirii calității vieții în România post-comunistă. Nu cred că mai este necesar să subliniez importanța coordonării acțiunilor, astfel încât resursele umane și materiale să-și găsească cea mai bună utilizare, să se evite redundanțele și dublarea acțiunilor pe de o parte, precum și absența totală a intervenției pentru un anumit grup țintă, pe de altă parte. Consider că este important ca în acest moment:

- Noua Lege a Cultelor (Legea nr. 489/2006 privind Libertatea religioasă și regimul general al cultelor”) creează cadrul legal pentru recunoașterea statutului de partener social al cultelor religioase, pentru ameliorarea sistemului de asistență socială și medicală;

- Să se formalizeze prin convenții/protocoale cadru colaborarea la nivel central;

- Să se realizeze legătura la nivel local între Direcțiile județene de Protecție a Drepturilor Copilului și Birourile de Asistență Socială ale Bisericii Ortodoxe Române, respectiv fundațiile/asociațiile înființate pe lângă bisericile/lăcașele celorlalte culte;

- Să fie popularizate și cunoscute la nivelul serviciilor de asistență socială ale cultelor: standardele tipurilor de servicii ce pot fi dezvoltate de către organizații neguvernamentale

și demersurile necesare pentru obținerea autorizației de funcționare în domeniul serviciilor sociale.

8. Concluzie

În concluzie, se poate spune că organizațiile nonprofit și-au însușit o oarecare experiență care nu poate fi neglijată, nu doar în furnizarea de servicii sociale celor aflați în situații de risc ci și în atragerea atenției opiniei publice asupra problemelor, nevoilor sociale, în promovarea unor inițiative privind politicile sociale și mobilizarea comunităților, Astfel se poate afirma că organizațiile nonguvernamentale au parcurs drumul de la sursa de sprijin pentru cei aflați în nevoie la actori responsabili pentru schimbarea socială. Din cadrul acestor organizații fac parte și asociațiile și fundațiile cu caracter religios care funcționează sub oblăduirea Bisericii. Acestea au un rol important în ceea ce privește activitatea misionar-socială a Bisericii și prin care se derulează diverse proiecte care vizează problemele de ordin social care apar la un moment dar într-o comunitate religioasă și nu numai.

Prin urmare, din cercetarea întreprinsă și prezentată aici putem afirma că serviciile sociale ale Bisericii Ortodoxe Române în acest moment se confruntă cu câteva limite prezentate în acest studiu. Asistența socială, filantropia și organizațiile furnizoare de servicii sociale patronate de către Biserica Ortodoxă Română se confruntă cu majoritatea ONG-urilor din România, cu aceste limite ale sectorului neguvernamental. Toate aceste limite pot fi depășite printr-un amplu proces de profesionalizare a serviciilor și personalului ce deservește aceste servicii...

9. Încheiere

Ca o observație și o constatare finală a celor enumerate mai sus, trebuie conștientizat faptul că taina „ajutorării aproapelui” este în același timp taina libertății și mântuirii noastre. Fiecare persoană aflată în suferință și în nevoie, perceput și abordat cu ochii cei mult milostivi ai lui Iisus Hristos și în iubirea Sa, descoperă faptul că aproapele nostru rămâne pentru fiecare dintre noi cel mai mare obstacol în calea mântuirii noastre, a realizării deplinei comuniuni. În acest context, putem sugera, fără nici un fel de rezervă că acțiunea filantropică, social-misionară a Bisericii este o lucrare duhovnicească, iar viața duhovnicească este un izvor de iubire sfântă pentru această lucrare evanghelică a Bisericii!

În încheiere, ajungând în actualitate și în contemporaneitate, deci și în postmodernitate, voi susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul potrivit căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. *„Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.”* Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de

creștinism (neseccularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi aprecia sau gusta în profunzimea ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Rezumat

Lucrarea de față se dorește a fi una ce susține și promovează dialogul, colaborarea și cooperarea dintre Biserică și celelalte instituții ale societății civile, în planul asistenței sociale, a filantropiei, precum și în domeniul activităților sociale, culturale ori educative, sub forma unui parteneriat, atât de necesar, spre folosul credincioșilor și membrilor Bisericii care, implicit, sunt și cetățenii Statului ori fiii acestei națiuni. Implicarea Bisericii în social se poate realiza în multe feluri și sub diferite forme, unele din ele fiind remarcate și evidențiate aici, în acest material, care pornește de la definirea, din punct de vedere teoretic și teologic a termenilor de filantropie și caritate creștină, plecând și ajungând la noțiuni practice, tehnice și concrete, specifice disciplinei numită asistență socială. Sunt prezentate aici metode moderne și foarte actuale de realizare a unui sondaj și de implementare a unui proiect sau a unui program social, cu ajutorul instrumentelor caracteristice Bisericii – instituție ce nu trebuie să aibe vreun complex, din acest punct de vedere, deoarece dispune de toată dotarea și de tot „echipamentul” necesar realizării unui deziderat social.

Totodată, lucrarea de față încearcă să sintetizeze câteva trăsături definitorii ale postmodernității, ca o necesitate a contextualizării corecte a misiunii Bisericii Ortodoxe. Lipsit de pretenția de a fi exhaustiv, (lucru, de altfel, imposibil), materialul acesta se dorește a fi un ghid folositor mai bune înțelegeri a provocărilor postmodernismului, ca și a modurilor în care Biserica le poate folosi sau respinge. Stadiul societății actuale, cu toate coordonatele sale definitorii, nu poate surprinde Biserica, ea însăși chemată să-și deschidă mesajul către oameni, atât ca indivizi, cât și ca grup social. De aceea, Biserica trebuie să folosească toate strategiile misionare adaptate vectorului postmodern de exprimare existențială, spre a defini acel nou tip de umanism, destinat zilei de mâine, despre care Preafericitul Părinte Patriarh Daniel afirmă că „trebuie să redescopere legătura profundă dintre libertate și sfințenie”¹.

De reținut și de remarcat faptul că în prezent, Biserica desfășoară activități de asistență socială prin sistemul propriu, având suport de organizare legile emise de stat, promovând politicile sociale și măsurile de protecție socială pe care le regăsim în întreaga societate, ea punând la dispoziție resursele umane și logistica de care dispune. Nu în ultimul rând putem menționa că în cadrul serviciului social bisericesc se desfășoară proiecte care au ca sursă de realizare și resurse financiare care actualmente sunt modeste. De aceea Biserica invită statul și în același timp îi propune ca sistemul național de asistență socială să treacă în slujba bisericii, aceasta din urmă punând la dispoziție cele menționate mai sus, iar statul ca factor determinant într-o societate să-i dea bisericii capital financiar pentru finanțarea întregului sistem. Biserica oferă prin personalul său

---

¹ Metropolitan Daniel Ciobotea, *Confessing the Truth in Love. Orthodox Perceptions of Life, Mission and Unity*, Trinitas, Iași, 2001, p. 179.

clerical care are statut de lider într-o societate mobilizarea și antrenarea oamenilor ca și comunitate într-o implicare directă în rezolvarea problemelor care pot apărea...

*Drd. Stelian Gomboș – consilier la
Secretariatul de Stat pentru Culte
Din cadrul Guvernului României*